Seznam příloh:

Příloha 1, s. 76-79. Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice

Příloha 2, s. 80-81. Nemocniční kaplan - Informace o projektu

Příloha 3, s. 82-85. Česká společnost pro klinickou pastorační péči (ČSKPP ČLS JEP)

Příloha 4, s. 86-87. Teze Ekumenické rady církví pro duchovní službu ve zdravotnických zařízeních v České republice

Příloha 1

Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice

Česká biskupská konference,

zastoupená jejím předsedou Mons. Janem Graubnerem a

Ekumenická rada církví v ČR,

zastoupená jejím předsedou ThDr. Pavlem Černým, ThD.,

vědomy si společného poslání sloužit potřebným, uzavírají dohodu o vysílání nemocničních kaplanů a dobrovolníků do zdravotnických zařízení s cílem prospět trpícím v těžkých situacích bez ohledu na jejich vyznání. Vysílání kaplanů a dobrovolníků se děje tam, kde došlo ke vzájemné dohodě mezi zdravotnickým zařízením a zástupcem ČBK nebo ERC. Zdravotnické zařízení a vysílající církev potom uzavírají vlastní dohodu, upravující činnost vyslaného spirituálního pracovníka v konkrétním zařízení.

Nemocničním kaplanem se v této dohodě rozumí osoba (muž nebo žena), která poskytuje duchovní péči pacientům, personálu a návštěvníkům, řídí práci dobrovolníků v oblasti duchovní péče a zajišťuje kontakt s duchovními ostatních církví podle přání pacienta.
Dobrovolníkem, vyslaným ČBK a ERC ve smyslu této dohody se rozumí osoba (muž nebo žena), která se ve svém volném čase podílí na spirituální péči o nemocné pod vedením nemocničního kaplana.

Osoby, vyslané podle této dohody církvemi, musí splňovat kvalifikační předpoklady uvedené v této dohodě, a dodržovat etický kodex, který je součástí této dohody.
Způsob vyslání a dobu jeho platnosti si jednotlivé církve upraví podle svých řádů. Vyslání se zúčastní zástupci ČBK a ERC na místní úrovni. Vyslaní pracovníci jsou vázáni touto dohodou a řády své církve.

Vyslaného pracovníka odvolává vysílající církev, v případě hrubého porušování této dohody tak učiní neprodleně.

Pastorační péče o nemocné, uskutečňována jednotlivými církvemi, případě jimi zřizovanými subjekty, zůstává nedotčena.

Přílohy:

1. Kvalifikační předpoklady nemocničního kaplana
2. Kvalifikační předpoklady dobrovolníka
3. Etický kodex

Tyto přílohy jsou nedílnou součástí dohody.

1. Kvalifikační předpoklady nemocničního kaplana:

- dokončené obecně uznávané teologické vzdělání na magisterském stupni;
- speciální kapitoly z religionistiky: náboženství a náboženská hnutí (sekty);
- kurz pastorační péče;
- podrobné znalosti o duchovní péči v jednotlivých církvích v ČR (včetně přesného názvosloví);
- znalost organizace zdravotnictví a nemocnice;
- ovládání „právního minima“ v oblastech sociální péče a zdravotnictví;
- absolvování kurzu krizové intervence;
- absolvování kurzu komunikace, zejména v obtížných situacích;
- praxe předchozí i praxe v průběhu přípravy;
- obecné zásady spirituální péče;
- schopnost komunikovat v některém ze světových jazyků;
- základní orientace ve zdravotnických oborech;
- základní znalosti z lékařské a zdravotnické etiky;
- pověření vlastní církví.

2. Kvalifikační předpoklady dobrovolníka

- teologické minimum (je v kompetenci jednotlivých církví - např. dle ŘKC zahrnuje: komentovaný výklad Kréda, Desatera, svátostí, zásad duchovního života);
- speciální kapitoly z religionistiky: náboženství a náboženská hnutí (sekty);
- kurz pastorační péče;
- podrobné znalosti o duchovní péči v jednotlivých církvích v ČR (včetně přesného názvosloví);
- znalost organizace zdravotnictví a nemocnice;
- ovládání „právního minima“ v oblastech sociální péče a zdravotnictví;
- absolvování kurzu krizové intervence;
- absolvování kurzu komunikace, zejména v obtížných situacích;
- základní znalosti z lékařské a zdravotnické etiky;
- praxe předchozí i praxe v průběhu přípravy;
- obecné zásady spirituální péče;
- pověření vlastní církví.

3. Etický kodex nemocničního kaplana a dobrovolníka – poskytovatele spirituální péče vyslaného církví

Kodex vychází z mezinárodních i národních dokumentů. Mezinárodní deklarace a úmluvy o lidských právech vytvářejí obecné standardy a poukazují na práva, která jsou globální společností akceptována[1]

1. Spirituální péčí v širším slova smyslu rozumíme takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu s úctou k důstojnosti lidské osoby z pozice věřících křesťanů, věnujeme pozornost jeho sociálnímu okolí, doprovázíme ho v jeho

[1] Dokumenty relevantní pro pastoraci v nemocnicích jsou:
Všeobecná deklarace lidských práv; Mezinárodní pakt o občanských a politických právech; Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech; Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace; Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen; Úmluva o právech dítěte; Helsinské deklarace Světové lékařské organizace. Revidovaná verze 2000.09.01; Úmluva o lidských právech a biomedicíně (1.10.2001); Etický kodex práv pacientů (1992); Ochrana lidských práv a důstojnosti nevyléčitelně nemocných a umírajících. Rada Evropy (červenec 1999); Pařížská charta proti rakovině; Charta práv dětí v nemocnici; Doporučení Rec (2003) 24 Výboru ministrů Rady Evropy členským státům Organizace paliativní péče a Příloha k Doporučení; Charita práv duševně nemocných; Charta práv seniorů; Standardy pro zdravotní kaplanství v Evropě (2002); Mezinárodní akreditační standardy pro nemocnice.

obtížích, nemoci, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace včetně smrti, a to na jemu dostupné úrovni víry s perspektivou jejího možného rozvoje. Pracovníci, kteří o něj v různých zdravotnických zařízeních pečují, se mu s ohledem na existenciální, duchovní a náboženské potřeby snaží zprostředkovat zdroje víry, kulturní hodnoty i podporu společenství

2. Nemocniční kaplani a dobrovolníci jsou ve vztahu k pacientům, příbuzným, jiným jim blízkým osobám i pracovníkům ve zdravotnických zařízeních zavázáni dodržovat tyto etické zásady:

1. proklamovat, respektovat a chránit nedotknutelnou hodnotu a důstojnost každé osoby;
2. s úctou respektovat existenciální a duchovní rozměr utrpení, nemoci a smrti;
3. bez vnucování přibližovat uzdravující, podpůrnou, usměrňující smiřující sílu náboženské víry;
4. dbát na to, aby spirituálním potřebám lidí z různých náboženských nebo kulturních prostředí bylo vyhověno při respektování osobního přesvědčení pacienta a i pracovníka;
5. chránit pacienty před nevhodnou duchovní vtíravostí nebo proselytismem;
6. poskytovat podpůrnou spirituální péči zejména empatickým nasloucháním a s porozuměním vnímat stavy úzkosti, obav a znejistění;
7. zprostředkovat či poskytovat bohoslužbu, obřady a svátosti podle potřeb pacienta a svých vlastních možností, daných řádem té které církve;
8. přijímat případné úkoly v multidisciplinárním zdravotnickém týmu, jsou-li do něho zařazeni;
9. působit jako zprostředkující a smírčí osoby v konfliktních situacích;
10. nevyužívat těžké situace pacienta ani informací, přijatých v souvislosti se spirituální péčí, ve svůj prospěch;
11. zachovávat mlčenlivost o svěřených důvěrných informacích;
12. rozvíjet a udržovat požadované znalosti, dovednosti a kompetence v oblasti své práce;

13. v případě potřeby zprostředkovat kontakt s duchovními vlastní církve;

14. chápání služby nemocničního duchovního je primárně neevangelizační.

Příloha 2

Nemocniční kaplan - Informace o projektu

Nemocniční kaplan není jen duchovním v úzkém slova smyslu. Již nyní mohou jednotlivé státem uznané církve vysílat do nemocnic své duchovní, aby sloužili jednotlivým věřícím např. zpověďmi či svátostmi. Naproti tomu nemocniční kaplan pečuje o pacienty konkrétního/ch oddělení, příp. o jejich příbuzné. Stará se nejen o duchovní potřeby pacientů, ale může pomoci i nevěřícím v jejich obavách, praktických problémech vyplývajících z jejich pobytu v nemocnici apod. Nemocniční kaplan v sobě zahrnuje nejen základní dovednosti duchovního, ale i psychologa a sociálního pracovníka "v terénu", aniž by ovšem zasahoval do kompetencí farářů, psychologů nebo psychiatrů. Nemocniční kaplan umí řešit běžné problémy pacientů v nemocnicích, které nespadají do medicínské oblasti, a v případě nutnosti umí rozeznat krizový stav a zařídit kontakt s odborníkem.

Cílem projektu je v pilotním projektu vyškolit cca 20 osob s předchozím bakalářským nebo magisterským vzděláním v oborech teologie, psychologie nebo sociální práce, které budou působit v nemocnicích, léčebnách dlouhodobě nemocných či jiných zdravotnických zařízeních jako "nemocniční kaplani". Projekt je připraven kolektivem pracovníků Evangelické teologické fakulty a 1. a 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Jak při vlastním projektu, tak při následném uplatnění absolventů kurzu se počítá se spoluprací pražských fakultních nemocnic.

Harmonogram projektu

10/2006 - 08/2007 příprava metodiky a výukových materiálů pro kurzy

04/2007 - 06/2007 podávání přihlášek a přijímací řízení

09/2007 - 06/2008 pilotní kurz, zakončen certifikátem

07/2008 - 08/2008 vyhodnocení pilotního kurzu, uzavření projektu

Obsah pilotního kurzu

Desetiměsíční kurz je rozvržen do těchto modulů:

- „Nemoc“, její definice a základní přístupy k terapii.
- Lékařská etika.
- „Public health“
- Psychopatologie.
- Paliativní medicína
- Pacient v krizi
- Chronický pacient
- Nemocné dítě
- Duchovní péče o nemocné: východiska a cíle.
- Duchovní zdroje služby útěchy.
- Nemoc a smrt, zdraví a uzdravování v křesťanské tradici a v jiných náboženských systémech.
- Role církevního společenství při doprovázení nemocných.
- Druhy a stupně spirituality.
- Vina a smíření.

Výuka bude probíhat jeden víkend v měsíci, předpokládá se intenzivní samostudium odborné literatury. Součástí kurzu bude také povinná praxe v letním semestru.

Tento pilotní projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem, státním rozpočtem České republiky a rozpočtem Hlavního města Prahy. Výuka v pilotním kurzu nebude zpoplatněna.

Příloha 3

Česká lékařská společnost Jana Evangelisty Purkyně (ČLS JEP)

Česká společnost pro klinickou pastorační péči (ČSKPP ČLS JEP)

Stanovy ČSKPP ČLS JEP

Stanovy ČSKPP jsou konkretizací stanov ČLS JEP.

Charakteristika

1. Česká společnost pro klinickou pastorační péči (dále jen "ČSKKP") je dobrovolné sdružení lékařů, vysokoškoláků - nelékařů (nemocniční kaplani, teologové) a ostatních pracovníků ve zdravotnictví, kteří se zajímají o klinickou pastorační péči poskytovanou v rámci celkové péče o pacienta.
2. ČSKPP dbá na rozvoj a rozšiřování vědecky podložených poznatků lékařských věd a na vědecky podložené poznatky teologických věd, zejména praktické (pastorální) teologie, spirituální teologie, teologické etiky a religionistiky. Spolupracuje s teologickými fakultami v ČR: KTF UK, HTF UK, ETF UK, TF JU, CMTF UP. Rovněž spolupracuje se zahraničními univerzitami.
3. ČSKPP umožňuje navazování a rozvíjení mezioborového dialogu a otevírá tak cestu k lepší spolupráci lékařů a nemocničních kaplanů v rámci multidisciplinárních týmů.
4. Služba nemocničních kaplanů, kteří jsou členy ČSKPP, je kompatibilní se službou evropských nemocničních kaplanů, jejichž péče je standardizovaná na národní a evropské úrovni, vychází z křesťanských kořenů a křesťanské teologie a je ekumenická.
5. ČSKPP je otevřena i mezináboženskému dialogu a spolupráci s židy a muslimy.
6. ČSKPP dbá na dodržování etických zásad při výkonu povolání nemocničních kaplanů.
7. ČSKPP se podílí na zvyšování úrovně odborných znalostí svých členů i nemocných a jejich blízkých v oboru klinické pastorační péče.
8. ČSKKP je autonomní organizační složkou České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně, která je právnickou osobu, působící na území České republiky a jejímž sídlem je

Praha.

Zdůvodnění vzniku

a) Situace v západní Evropě a USA

Péče o duchovní dimenzi v rámci konceptu „total pain“ se jeví jako nezbytná součást celkové péče o vážně nemocné. V západních vyspělých zemích je tato péče prováděna nemocničními kaplany a je standardizována. Nemocniční kaplan pracuje jako člen multidisciplinárního týmu.

V ČR pro nemocnice a další zdravotnická zařízení dosud neexistuje systém nemocničních kaplanů, který funguje v armádě a vězeňství. Podle Mezinárodních akreditačních standardů pro nemocnice (Joint Commission International Accreditation Standards for Hospitals) je třeba, aby péče o duchovní dimenzi nemocných a jejich blízkých zajištěna byla: „Nemocnice má vytvořený postup, v rámci kterého uspokojí požadavky pacientů a jejich blízkých na poskytnutí duchovních služeb či podobné požadavky vyplývající z pacientových duchovních potřeb a náboženského přesvědčení.“

Rovněž Doporučení Rec O organizaci paliativní péče opakovaně hovoří o nezbytnosti péče o duchovní a existenciální potřeby a zmiňuje platnost tohoto požadavku i pro kurativní medicínu. ESMO akreditační program integrované onkologie a paliativní péče má ve svých požadavcích rovněž zakomponovanou spirituální/pastorační péči.

b) Současný stav v ČR

1. Péče o duchovní dimenzi nemocných, jejich blízkých a případně personálu je v ČR prováděna nesystematicky a velmi různorodě.
2. V r. 2006 uzavřela Česká biskupská konference a Ekumenická rada v ČR Dohodu o duchovní péči ve zdravotnictví
3. Od r. 2006 existuje Jednotka klinické pastorační péče (JKPP) VFN a 1.LF UK, která poskytuje možnost stáží na Onkologické klinice VFN a 1.LF UK. Pod záštitou Onkologické kliniky a později i 1. interní kliniky hematoonkologie VFN a 1.LF uspořádala JKPP 4 ekumenická formačně vzdělávací setkání pastoračních pracovníků

ve zdravotnických zařízeních. Tato setkání byla uskutečněna na základě dobrovolnické práce jak organizátorky, tak přednášejících.

V dané situaci je třeba, aby:

a) bylo zajištěno vzdělávání a výcvik stávajících i nových nemocničních kaplanů;

b) probíhala edukace zdravotnického personálu o potřebnosti klinické pastorační péče;

c) se odborná lékařská veřejnost i teologické fakulty vyjadřovaly k dané problematice a aby se vedly odborné diskuze;

d) laická veřejnost (tj. pacienti a jejich blízcí) byli informováni o klinické pastorační péči;

e) bylo zabráněno vnášení nejasností/zmatků a případnému zneužívání myšlenky péče o duchovní dimenzi.

Zpracovala MUDr. Mgr. Marie Opatrná, Ph.D.

Onkologická klinika VFN a 1.LF UK

V Praze 31. 10.2008

Příloha 4

Teze Ekumenické rady církví pro duchovní službu ve zdravotnických zařízeních v České republice

1. Nemoc je ohrožením fyzické, psychické, sociální a spirituální integrity člověka. Duchovní služba je součástí komplexní péče o nemocného člověka. Zaujímá svébytné místo vedle služby zdravotníků, psychologů a sociálních pracovníků.

2. Duchovní služba ve všech zdravotnických zařízeních bez ohledu na to, kdo je jejich zřizovatelem, patří k úkolům církve. Církve se shodují v tom, že jsou povolány ke službě potřebným. Zvláštního zřetele a odborné přípravy si zasluhují místa, kde se lidé ocitají pod tlakem, prožívají krize, zápasí o naději a smysl života.

3. Duchovní služba se týká všech pacientů, jejich blízkých a zdravotníků bez ohledu na církevní příslušnost a náboženství. Duchovní služba se řídí přáním toho, komu je poskytována, a bere ohled na jeho/její lidskou důstojnost a mravní integritu. Duchovní služba odpovídá standardům přijatým European Network of Health Care Chaplaincy.

4. Cílem duchovní služby je doprovázení a podpora potřebných. Duchovní služba se neslučuje s jakoukoli manipulací a důsledně nezneužívá toho, kdo je v postavení slabšího.

5. Tváří v tvář duchovním otázkám a hledání současného člověka ustupují rozdíly mezi jednotlivými křesťanskými církvemi do pozadí. Duchovní služba je principiálně ekumenická. Toto pojetí nijak nenahrazuje službu, kterou poskytují duchovní jednotlivých církví svým věřícím. Naopak předpokládá jejich úzkou spolupráci a vzájemnou podporu.

6. Poskytovatel duchovní služby (pracovní název je "nemocniční kaplan") musí splňovat osobnostní a vzdělanostní předpoklady k výkonu své funkce. K osobnostním patří duchovní

výbava (naděje a pokora), otevřenost, zájem o druhé, schopnost naslouchat, komunikovat, spolupracovat v týmu, bezúhonnost, etické kvality. Nesmí být rigidní, autoritářský a netolerantní. Ke vzdělanostním předpokladům patří znalost z oboru theologie, religionistiky, etiky a pastorace (absolvovaný praktický výcvik).

K této službě musí být doporučen svou mateřskou denominací (registrovanou církví či náboženskou společností).